

DOI: <https://doi.org/10.32347/2077-3455.2020.56.218-233>

УДК 711.1+13:502.33

Косьмій Михайло Михайлович

кандидат юридичних наук, доцент,

Університет Короля Данила, м. Івано-Франківськ

kosmiy.lud@gmail.com,

<http://orcid.org/0000-0003-4823-5573>

НЕМАТЕРІАЛЬНІ ЧИННИКИ В ПРОСТОРОВІЙ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА РОЗВИТКУ МІСТ

Анотація: характеризуються ключові аспекти впливу нематеріальних чинників на просторову організацію та розвиток урбанізованих систем, зокрема, визначаються ціннісні орієнтири морально-етичних, релігійно-ментальних, естетично-ландшафтних та історико-культурних чинників на формування простору міст та територій

Ключові слова: нематеріальні чинники; релігійні; духовні фактори; містобудівний простір; містобудівна система; урбанізована система; урбанізована зона; просторова організація міст.

Вступ. Постановка проблеми. Вплив нематеріальних чинників на просторову організацію міст і територій був, є і буде предметом дослідження багатьох науковців та осіб зацікавлених містобудівною діяльністю, адже нематеріальне вимагає пошуку загальних і усесторонніх підходів до організації просторової структури. Ґрунтовної уваги вимагає аналіз ціннісної групи, яка представлена ментально-етичними, історико-культурними, релігійно-духовними чинниками, дія яких відрізняється в просторі, часі та формі впливу на людину і відповідно на урбанізовану зону чи систему, творцем і частиною якої є сама людина. Усі згадані чинники тісно взаємопов'язані і взаємообумовлюють одне одного, при цьому їх розглядати варто як окремо, так з огляду впливу на простір міст.

Постановка завдання. Метою нашого дослідження є визначення та характеристика чинників, які тісно пов'язані із феноменом нематеріального і безпосередньо впливають на структуру просторової організації міст та територій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання впливу нематеріальних чинників на просторову організацію урбанізованих систем українськими вченими на науковому рівні практично не досліджується. Ці питання розглядаються в контексті масштабних досліджень, які не охоплені

поняттям нематеріального та його впливу на просторову організацію в містах. Тоді, як аналіз його впливу вимагає окремого наукового дослідження.

У сьогоденні умовах назріла необхідність переосмислення питання впливу нематеріальних чинників на просторову організацію для нових умов держави, її регіонів і міст. Окремі аспекти порушеної проблеми досліджують вітчизняні дослідники: О. Біловодська, І. Веркалець., М. Габрель, О. Завальний, М. Дьомін, Є. Ключніченко, Г. Осиченко та ін. Особливе місце в дослідженні феномена нематеріального, а також розвитку урбанізованих систем займають дослідження іноземних учених таких як: Козодаєвої Н.В., Козлової Л.В., Лосева А.Ф., Пелиховича Ю.В., Bourassa S.C., Wöbse H.H., та ін.

Виклад матеріалу. Місто є динамічним простором, що постійно змінюється з огляду на конкретно-історичні умови, соціально-економічні, індустріальні, демографічні, політичні, ідеологічні та психологічні потреби людей, що в них проживають. Ці зміни стали закономірними, і ввійшли в науковий та повсякденний обіг, як явище урбанізації. Цей процес має і зворотній вплив, ріст міст має своїм наслідком розширення діяльності міських жителів, відокремлених від старої аграрної економічної та соціальної основи, надає глобального характеру їх поведінці, культурі і цінностям.

Виокремивши основні нематеріальні чинники, що впливають на процес організації просторової структури міста, доцільно конкретизувати, в тому числі опираючись на реальні приклади, як відбувається цей вплив, які його наслідки. При цьому слід акцентувати увагу на тому, що виразником нематеріального виступає людина, яка є активним суб'єктом, який прагне вдосконалити власне життя, і відповідно до власних потреб конструює оточуюче середовище. Людина – це творець міста (не мається на увазі історичні особливості створення міст, коли власник земельного наділу вирішив заснувати поселення і з часом отримати право на міське самоврядування, як це було скажімо у Львові, Станіславові), пересічний міський житель, у більшій чи меншій мірі творить простір довкола себе. Уніфіковані потреби окремих людей з часом стають нормою містобудівного проектування, формують новий тип культури, змінюють світогляд решти жителів міста. Людина – творець історії, вона створює техніку і технології, формує публічні відносини, публічні інститути, і в кінцевому випадку, створює сама себе [1].

Виходячи з того, що нематеріальне є продуктом людської творчості, свідомості і визначає матеріальні дії, насамперед слід вивчити ціннісну групу нематеріальних факторів розвитку міст. Важливо зрозуміти, яким чином вони формуються, як проявляються та які їх практичні ознаки з огляду на неможливість їх математичного обліку і систематизації.

Ціннісна група представлена ментально-етичними, історико-культурними, релігійно-духовними чинниками, дія яких відрізняється в просторі, часі та формі впливу на людину і відповідно на урбанізовану зону чи систему, творцем і частиною якої є сама людина. В часовому вимірі ключовим є історико-культурний чинник, оскільки формування і розвиток міст відбувався впродовж останнього десятиліття. Однозначно, що релігійні і духовні фактори існували раніше, але первісні вірування (анімізм і тотемізм) були спрямовані не на організації простору і зони для проживання, а для виправдання власних страхів і дій природи. Вперше, релігійно-духовний чинник почав впливати на просторову систему після виокремлення сучасних світових релігій – буддизму, християнства, іудаїзму, мусульманства, а цей процес триває тільки 2-3 тис. років. Якщо говорити про ментально-етичні норми, то вони формувалися під впливом релігійно-духовного та історико-культурного чинників. Усі ціннісні чинники є умовно «статичними», оскільки час їх зміни надзвичайно тривалий, як правило, це 2-3 людських покоління. Найдинамічнішими з цієї «трійці» є ментально-етичні. При цьому динаміка посилилася впродовж останніх десятиліть і обумовлюється посиленням інформаційних систем та глобалізацією суспільних відносин, що нівелюють індивідуальність людини.

Саме місто є матеріально-історичним утворенням, формою розселення людей в історичній ретроспективі і просторовому континумі [1]. Історико-культурний чинник важливий з огляду на те, що конкретні історичні епохи розвитку суспільства визначали історичну долю та тип міста. Цей вплив був як локальним, так і глобальним. Власне історико-культурний чинник, окрім того, що він найтриваліший у часовому еквіваленті, він найоб'ємний у плані територіального охоплення. Адже в межах конкретної історичної епохи, на локальній території існували дві чи більше релігії.

Основною ознакою впливу історико-культурного чинника на просторову структуру міста є формування окремого типу людини – «міська людина». У поєднанні з морально-етичними та релігійно-духовними чинниками, «міська людина» це не просто житель міста, а це повноцінний творець і споживач міської культури, способу комунікації, з відмінним світоглядом. «Міська людина» має власні тілесні, ментальні і соціальні характеристики та веде особливий спосіб життя, впродовж якого виконує різні функції, і, в свою чергу, формує нове, власне оригінальне, несхоже на сільське або природне середовище свого проживання – місто.

Специфіку мешканців сучасних міст можна розкрити через: відношення до шлюбу; моральність і ментальність; тривалість життя; розвиток неформальних стосунків; народжуваність дітей тощо. Населення стосовно властивостей міського простору може вибрати одну з моделей поведінки – пристосуватись до

існуючих умов; знайти кращі умови та змінити локалізацію; пристосувати простір до власних потреб.

Іншим важливим фактором впливу історико-культурного чинника на розвиток міста, це є зміна внутрішнього та зовнішнього міського простору. Якщо зовнішній простір – це територія, архітектурні форми, що є також вираженням матеріального, то внутрішній простір – це ментальність та семіотика міста. Внутрішній простір виключно нематеріальний. Показово, що і внутрішній і зовнішній простір міста рівнозначні за своєю силою і ступенем впливу на просторову структуру, тому можна зробити висновок про рівнозначність матеріальних і нематеріальних чинників.

На нашу думку, можна виокремити три ключові аспекти впливу історико-культурного чинника на просторову структуру міста:

1) місто формується як нова форма поселення (якщо матеріальний чинник впливає на те, що місто відрізняється від села відсутністю аграрного виробництва, то в нематеріальному плані – трансформується світогляд і спосіб сприйняття оточуючого світу);

2) структурованість поселення (ознакою впливу матеріального є створення індустріальної, соціально-економічної, політичної основи, а нематеріального – ідеологічні, психологічні взаємозв'язки і взаємовпливи в середовищі жителів міста);

3) жителі міста формують власну громаду з набором властивих тільки міському простору функцій (матеріально це проявляється в тому, що людина для свого функціонування повинна відтворювати соціально-економічні і матеріальні блага, а нематеріально – відбувається диверсифікація культури, свідомості, ментальності, формується так званий «бренд міста»).

Цікавим в цьому плані видається те, що «історичний» центр міста, який на момент його заснування був і географічним центром, в умовах формування урбанізованої зони, втратив статус географічного центру. Особливістю міст Карпатського регіону є те, що «історичний» центр завжди асоціювався не тільки з адміністративними і духовними будівлями, а також фортечними укріпленнями, а й з економічним розвитком і місцем найбільшого скупчення людей. У наш час, «історичний» центр має статус культурної пам'ятки, а в багатьох випадках він обмежений в інфраструктурному плані (центральні вулиці Львова, Іван-Франківська, Чернівці закриті для руху транспортних засобів). Така зміна завжди відбувається не легко, і якщо її обґрунтуванням є матеріальні розрахунки ефективності логістичних, демографічних, екологічних та економічних показників, то нематеріальне може обґрунтувати доцільність такої зміни. Прикладом може слугувати зміна транспортної розв'язки в м.Івано-Франківську на вулиці Курбаса – Л. України. У відповідності до зміни

стратегічного плану розвитку міста у 2018 р., вул. Л. Українки, а також вулиця І. Труша стали повністю пішохідними зонами.

Ще масштабніші трансформації відбулися у м. Львові, де з огляду на ряд причин, в тому числі й нематеріальні, було взято в бетонний купол річку, що протікала через центральну частину міста. Можна припустити, що якщо наші предки здійснили такий крок, то сучасники чи нащадки можуть провести роботи по відкритті доступу до річки.

Рис. 1, вул. Л. Українки, м. Івано-Франківськ

Отже, історико-культурний чинник, не тільки призводить до формування нового рівня функціонування міста, він впливає на принципи і форми організації життєдіяльності нового урбанізованого суспільства, формує своєрідну міську цивілізацію, з властивими їй міськими жителями, їх світоглядом і баченням розвитку просторової структури.

Міста є центром людської діяльності та дії нематеріальних чинників з усіма наслідками – як позитивними, так і негативними. Урбанізація в різні періоди обумовлювала появу міських «хвороб», насильства й суспільних патологій. В умовах скупчення відбувалася дезінтеграція громадськості, зникло відчуття належності до групи, ослаблено суспільні зв'язки, зростає відчуття роз'єднаності. Особлива роль у боротьбі з такими «хворобами» належить культурі, яка формує вартості, створює символи, що сприяють творенню тотожності мешканців. Вплив ідеології й культури на унікальність міста виражається через: безпосередню дію на формування культурного продукту й створення місць праці в секторах, пов'язаних з культурою; чинник активізації діяльності; відновлення втрачених елементів міського простору; формування позитивного образу міста; боротьбу з його «хворобами» тощо.

Слід наголосити, що історико-культурні, ментально-етичні та релігійно-духовні чинники тісно взаємопов'язані, а тому можливі варіанти їх трансформації у релігійно-культурні, історико-ментальні та ін. Власне про самий релігійний чинник у процесі формування міст не варто говорити, якщо це не просторова структура м. Ватикан, усі інші міста формувалися на підставі релігійно-культурного фактора, адже релігія це елемент культури. Релігія історично задовольняла в людини пошук вічного і сенсу життя, який знаходиться між добром і злом; розуміння символів, коли місто розглядається як витвір людських рук і того, що називається «сутністю людини». Є цілком слушним твердження, що релігія – «комплекс того, у що віримо, що торкається генези, структури і мети існування людини і світу; віра в Бога» [2]. Загальні елементи для всіх релігій відносяться до правди віри, принципів морального життя, культу і обрядів, інституційної організації. Це суспільно-політичне явище, істотним елементом якого є відношення людини до сфери святості й Божої сфери.

Окремо слід звернути увагу на те, що сам християнський храм, особливо в середньовічному місті, виконував не тільки релігійні та морально-нормативні функції, він легітимізував цивільні відносини, фіксував громадянство людей, їх єдність у соціальному і правовому просторі, їх єдині права та обов'язки, впливав на соціальний стан людини і її соціальну «вагу» [1].

Релігійно-духовний чинник, часто веде до істотних змін в образі місць та міст; твориться специфічний ландшафт, у якому домінує святиня й сакральний простір. Характерною ознакою деяких релігійних осередків – центрів паломництва, є змішування народів (частина паломників після завершення мандрівки не повертається додому, а залишається проживати поблизу святих місць). Місто від свого зародження служило таємницею, що давало підстави вважати його даром Творця і твором людських рук. Для кращого розуміння сутності та унікальності міста і його місця в цивілізаційному розвитку доцільно розглядати його з погляду теології, де найкориснішими для нас є дослідження філософів і теологів, які розглядають міста та їх архітектуру [2; 3; 4]. Цікаво, що ці зміни відбуваються незалежно від типу релігійного світосприйняття. Причина полягає в тому, що релігійна ідеологія призводить до трансформації людини і її світосприйняття. Для усіх міст Карпатського регіону є властивим збереження високої релігійно-духовної традиції і в наші дні. Змінилася тільки специфіка організації простору, що забезпечує релігійні потреби. Якщо, ще до кінця XIX ст. усі сакральні об'єкти – церкви розташовувалися у центральній частині міста, то в наш час, вони є своєрідними «сателітами» усіх нових житлових масивів, що розташовуються на периферії по відношенню до центру. Відмінність полягає і в тому, що в попередні історичні епохи християнський

храм диктував архітектурний стиль простору центральної частини міста, а зараз він інколи відповідає уподобанням проєктантів житлових масивів.

Існує уявлення про місто як мікрокосмос, в якому проявляються всі найважливіші риси людини і суспільного життя, що реалізуються в реальному просторі; стверджується тісний взаємозв'язок і взаємовпливи суспільно-духовної й територіальної структур. Символом міста є камінь як елемент його матеріальної будови і будови спільноти: від печери, гроту і до складної урбанізованої системи. Водночас місто проявляється і як міф у певних алегоріях і символах, з допомогою яких робиться спроба інтерпретувати світ. Самі міста також творили міфи – Ур, Вавилон, Єрусалим, Атлантида, Афіни, історія яких переповнена ними. Забудова міст створює свій мікрокосмос, опору життя, спільну силу проти слабкості, подолання незручностей екзистенції. Місто розкриває красу моральності й бруд аморальності; суспільні патології, духовні й моральні біди, узалежнення, злочинність, епідемії, тероризм. В історії виділяються сакральні міста, які можна трактувати як «посланців» для світу, містами благословенними, що творять спільноти добра (Єрусалим, Рим, Париж, Лондон, Київ, Краків) й міста, які виступають символами зла й суспільної патології – Содома, Гомора тощо.

У межах Карпатського регіону, такі міста формуються. Прикладом є згаданий Івано-Франківськ, в 10 кілометровій зоні якого знаходиться місце християнського паломництва храм у с. Погоня (рис. 2), а у 20-ти кілометровій зоні – Крилос (рис. 3), який має статус сакральної столиці ще з XII ст. Розвиток цих релігійних центрів, які у перспективі можуть увійти до урбанізованої системи м. Івано-Франківська важливий, як з матеріальної так і нематеріальної точок зору. Збільшення потоку туристів це пряма інвестиція у місцевий бюджет, а формування інфраструктури та архітектурних об'єктів довкола них, змінює просторову систему.

Рис. 2, с. Погоня.

Рис. 3, с. Крилос.

Інший приклад Зарваниця, взагалі може на перспективу завдяки розвитку християнського паломництва перетворитися з аграрного сільського поселення у місто з власною просторовою системою, що виникла виключно на підставі релігійно-духовного фактора. (рис. 4)

Важливу роль в організації й локалізації міст, формуванні їх архітектури та простору відіграє група нормативних нематеріальних чинників: законодавчо-нормативні вимоги, політично-адміністративні, відносини власності. Перевагою нормативної групи нематеріальних чинників від ціннісної групи, в тому, що вони піддаються чіткому облікуванню, а також часом дії, способом і силою впливу. Якщо ціннісні чинники довготривалі в часі і їх дію можна прослідкувати впродовж життя 2 чи 3-х людських поколінь, то нормативна група впливає на просторову структуру впродовж короткотривалого періоду, навіть в межах 2 чи 5 років. Можна говорити, що такий підхід є і неефективним, оскільки поспішні зміни не завжди аргументовані. Перевагою нормативної групи є і те, що вони мають більшу силу дії.

Рис. 4, с. Зарваниця.

Власне політико-адміністративний чинник важливий, з огляду на те, що поняття політика розуміється як діяльність влади через систему державних органів управління суспільством. Ця діяльність пов'язана з пануванням, управлінням і владою та трактується як така, що скерована на благо спільноти. Право слід розуміти як систему загальних і конкретних вимог дотримання юридичних норм, пов'язаних генетично й функціонально з діяльністю держави, функції і суть якої визначає система суспільних відносин та шляхи розвитку. Адміністрування – діяльність, спрямована через керівний центр суспільної організації для реалізації важливої мети у сферах суспільного життя. Між керівним центром (владою) і членами суспільства існують «відношення влади» [5].

Важливість нормативної групи нематеріальних чинників важливе з огляду на те, що завдяки політико-адміністративним та законодавчо-нормативним вимогам, відбувається упорядкування просторової структури міста, успіввідношується людина і простір у якому вона перебуває, створюється система культурних координат типу «жале і безлюдне», «далеке і близьке», «близько, поза, усередині» [1]. Просторова структура міста, яка має чітку організацію, архітектурні об'єкти позначаються вулицями, площами, будинками та іншими спорудами, структурує не тільки саме себе, а й створює особливу міську мультикультурну атмосферу, диктує рід занять людей, тип їх спілкування між собою, спосіб життя.

Політико-адміністративним та законодавчо-нормативним вимогам забезпечують впорядкування та матеріальне відображення волі людини, яка в такий спосіб виступає архітектором і проектувальником просторової структури міста. Тільки ці нематеріальні чинники забезпечують поєднання фізичного простору міста (ландшафтне розташування, географічні, кліматичні, просторові особливості) з одночасним його ментальним розумінням (призначенням, смисловим значенням як окремих об'єктів, споруд, будівель, їх взаємним розташуванням, так і їх загальної сукупністю), з тим як місто розуміється, сприймається і розглядається людиною [1].

Іншою сферою, яка регулюється нематеріальними нормативними чинниками є ступінь суспільної і практичної «ваги» архітектурних будівель і споруд, що формують просторову структуру міста. «Вага» архітектурних об'єктів у межах просторової структури міста є ключовим чинником в процесі творення і розвитку «бренду міста».

Брендинг території міста є новою і актуальною тематикою як українських та іноземних вчених. Не зупиняючись на теоретичному змісті проблеми, яка вивчалася О. Біловодської [6], Д. Візгалова [7], А. Мельникової [8], А. Мусієздовим [9], О. Соскіна [10], слід звернути увагу на тому, що формування успішного бренду міста можливе тільки внаслідок врахування емоційно-чуттєвого ставлення його жителів до середовища свого проживання, прагненням зробити його ще більш комфортним для життя. В цьому процесі велике значення відіграє формування сприятливого соціально-психологічного клімату міста.

Тут слід звернути увагу, що оскільки нематеріальні чинники впливають на процес формування «бренду» міста, для їх вивчення доцільно застосувати три інноваційні методи, зокрема метод архітектурних проектів, метод дизайн-проектів та метод формування культурно-історичної концепції [11].

Вагомим критерієм нематеріального, який проявляється у сучасних містах є естетико-ландшафтний чинник. Основним виразником цього чинника є

поняття гармонії, яке завжди стоїть на порядку денному в процесі організації просторової системи урбанізованих систем. Естетико-ландшафтний чинник реалізується в чотирьох виразних аспектах: розпланування, структура простору, панорама і власне пам'ятки архітектури [12, с. 371]. Найбільше на характер простору міста впливає розпланування, завдяки чому можна говорити про «скелет» міста [13]. Якщо керуватися принципом гармонії, то естетико-ландшафтний чинник повинен сприяти у виявленні та усуненні дефектів, що виникли в процесі організації міського простору, або не допустити їх в майбутньому. Він також дозволить визначити ресурсний потенціал простору, а також ресурсів, які можна задіяти в процесі його трансформації.

При визначенні гармонійності слід керуватися чіткими критеріями. Так скажімо, сам ландшафт варто оцінювати з позиції його естетичних властивостей (мальовничість, складність), зовнішнього середовища розміщення об'єкта, історичних складових, характеристик унікальності, автентичності [12, с. 373].

Сучасними українськими вченими розроблено дієвий інструментарій оцінки естетичності ландшафту, який на нашу думку, може і повинен використовуватися в процесі організації просторової системи сучасних міст та оцінки існуючої. В цьому контексті вартими уваги є роботи Г. Осиченка [13; 14] та І. Веркальця [12; 14], О. Савицької [16; 17], О. Голубцова [18]. Серед іноземних дослідників варто виокремити працю С. Боурасса [19] та Х. Вьобсе [20]. Спільним для згаданих вчених є виокремлення чотирьох типів краси ландшафтів: природний, антропогенний, техногенний та штучний [16, с. 207]. Кожен з цих типів класифікується за силою і способом впливу на просторову структуру міста. Якщо природня краса та естетичність міського ландшафту має первинний характер (цю красу не можливо уніфікувати, адже одним буде подобатися естетична краса ландшафтів Івано-Франківська, а іншим Львова, при цьому не можна говорити, що еталоном для порівняння цих міст може бути Відень). Природність полягає в унікальності, а унікальність Карпатського регіону в тому, що міський простір який тут формувався і формується виникає на основі динаміки природи, адже більшість із міст регіону є рекреаційними.

Виходячи з важливості нематеріального естетико-ландшафтного чинника, ефективність в організації просторової структури міста залежить від того, як швидко ті, хто проектує і будують наші міста, почують тих, кому жити в них стає все дискомфортніше. Чим скоріше відбудеться таке розуміння, тим раніше виникне унікальний шанс повернути місто людям [21]. Саме на прикладі Карпатського регіону можна довести, що місту необхідне житлове середовище без ознак багатоповерхового гетто, яке сприяє спілкуванню людей, що живуть поруч, в тому числі, для спілкування з природою. Людям потрібне повноцінне

житлове середовище, в якій групи, що складаються з будівель не вище 5-7 поверхів, будуть являти собою архітектурний простір, що створюється для комфортного проживання та відпочинку. В цьому процесі важливо, щоб сучасний містобудівник усвідомив як професійну відповідальність перед замовником, так і морально-етичну, і пам'ятав, що будувати для людей необхідно не тільки заради забезпечення населення метрами квадратними житла, а й для створення сприятливих життєвих умов [22].

Історичний екскурс підтверджує, що якісні чинники виявляють важливий вплив на структуру і формотворення міст, їх архітектуру. В різні історичні періоди різноманітні чинники нематеріального характеру домінували в урбаністичній діяльності й розвитку міст. Явища і процеси, що мають нематеріальний характер, безпосередньо пов'язані з людьми: культура, інноваційні здатності, суспільна солідарність, середовище довіри, спільнота й суспільні структури – усе це відносини. Істотними є й місцеві традиції, через які розуміємо глибоко укорінені традиції місцевої громади, суспільні зв'язки, а також інші традиції мешканців, які підтримують атмосферу довіри та уможливають передачу культурних, духовних і інших вартостей наступникам. Людина протягом віків змінює місто, пристосовує його до своїх потреб, і суспільство змінюється разом з нею. Місто складає територію різнорідної діяльності й людської активності, що поєднується з простором, на якому стикаються загальні справи з груповими й індивідуальними. Фундаментом будівництва суспільно-просторової моделі міста є взаємні відносини між приватним, груповим і громадським просторами.

Висновки. З огляду на це слід сказати, що нематеріальні чинники є важливою складовою в процесі формування просторової структури міста, як в попередні історичні епохи, так і в наші дні. Більше того, усі охарактеризовані поняття слід розглядати виключно як взаємозалежні та взаємообумовлюючі. Це дозволить сформуванню цілісного уявлення про вплив нематеріальних чинників на просторову організацію і розвиток територіальних систем, як цілих міст, так і окремо взятих об'єктів.

Список використаних джерел:

1. Тыхеева Ю.Ц. Человек в городском пространстве (философско-антропологические основания урбанографии). URL: <https://www.mosgu.ru/nauchnaya/publications/professor.ru/Tyheeva/>
2. Кельман М.С. Загальна теорія держави і права: підруч. / М.С. Кельман, О. Г. Мурашин. – К.: Кондор, 2006. – 477 с.
3. Карповець М. Місто як світ людського буття: моногр. / М. Карповець. – Острог : Вид-во НУ «Острозька академія», 2014. – 258 с.

4. Химинець В.В. Інституційні основи сталого розвитку Карпатського регіону в контексті сильної економіки / В. Химинець // Сталій розвиток економіки: Міжнародний науково-виробничий журнал. – 2013. – Вип. 3. – Хмельницький, 2013. – С. 161–165.
5. Стеченко Д.М. Розміщення продуктивних сил і регіоналістика: підруч. / Д.М. Стеченко. – К.: Вікар, 2006. – 396 с
6. Біловодська О. А. Стратегічний підхід до формування бренда міста (на прикладі м. Сум) / О.А. Біловодська, Н.В. Гайдабрус // Маркетинг і менеджмент інновацій. – 2012. – № 2. – С. 22-31. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mimi_2012_2_4.
7. Визгалов Д.В. Брендинг города / Денис Визгалов. [Предисл. Л.В. Смирнягина]. – Москва: Фонд «Институт экономики города», 2011. – 160 с.
8. Мельникова А. А. Проблемы и перспективы развития брендинга городов в Украине / А. А. Мельникова // Проблемы економіки. – 2015. – № 1. – С. 120-125. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/PeKon_2015_1_16.
9. Мусиездов А. Социологическое обоснование практики конструирования бренда города // Вестн. Киевского национального университета имени Тараса Шевченко. Серия «Социология». 2012. № 3. С. 76–84.
10. Роль брендинге городов в эпоху перемен / Под общей ред. О.И. Соскина. – К.: Институт трансформации общества, 2012. – 112 с.
11. Клейман. Брендинг города: социальнопсихологические аспекты формирования поселенческой идентичности. URL:https://www.isuct.ru/e-publ/gum/sites/ru.e-publ.gum/files/2017/t08n02/humscience_2017_t08n02-132.pdf
12. Веркалець І.М. Структурна модель ландшафтів та методи оцінки їх естетичного потенціалу // Сучасні проблеми архітектури та містобудування, 2014. – Випуск 36. – С. 368-376.
13. Осиченко Г.О. Структура естетичної оцінки міського середовища / Г.О. Осиченко // Містобудування та територіальне планування. – 2012. – Вип. 46. – С. 422-429. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/MTP_2012_46_60.
14. Осиченко Г.О. Модель естетичного сприйняття міського середовища / Г.О. Осиченко// Сучасні проблеми архітектури та містобудування: Наук.-техн. збірник. – К.: КНУБА, 2012. – Вип. 29. – с. 263 - 270.
15. Веркалець І. М. Принципи архітектурно-планувальної організації рекреаційних ландшафтів з урахуванням естетики природного довкілля / І. М. Веркалець // Містобудування та територіальне планування. – 2013. – Вип. 50. – С. 63-76. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/MTP_2013_50_13.
16. Савицька О.В. Естетичні ресурси міського ландшафту. Фізична географія та геоморфологія. – 2013. – Вип. 2(70). – С. 201-208.

17. Гродзинський М.Д. Естетика ландшафту: Навч. посіб./ М. Д. Гродзинський, О. В. Савицька. – К: ВПЦ «Київський університет», 2005. – 183 с.

18. Голубцов О.Г. Образ ландшафту: аналіз і оцінювання у ландшафтному плануванні / О. Г. Голубцов // Український географічний журнал. – 2018. – № 1. – С. 15-23.

19. Bourassa S.C. The Aesthetics of Landscape / S.C. Bourassa. – London and NY: Belhaven Press, 1991.– 156 p.

20. Wöbse H. H. Landschaftsaesthetik: Über das Wesen, die Bedeutung und den Umgang mit landschaftlicher Schönheit / Wöbse H. H. – Stuttgart: Eugen Ulmer Verlag, 2002. – 304 s.

21. Ильвицкая С.В., Охлябинин С.Д., Даниленко И.А. Глоссарий архитектурно-строительных терминов и научных дефиниций в области истории архитектуры и реставрации памятников архитектуры: Учебник. М.: ГУЗ, 2015.

22. Сердюкова С. А. Эстетическое восприятие фасадов жилых зданий в урбанизированной ландшафтной среде
URL:<https://cyberleninka.ru/article/n/esteticheskoe-voSPIriatie-fasadov-zhilyh-zdaniy-v-urbanizirovannoy-landshaftnoy-srede/viewer>

References

1. Тикеева Ю.Тс. Человек в городском пространстве (философско-антропологические основания урбанолюгии). URL: <https://www.mosgu.ru/nauchnaya/publications/professor.ru/Tyheeva/> (in Russian)

2. Kelman M.S. Zahalna teoriia derzhavy i prava: pidruch. / M.S. Kelman, O. H. Murashyn. – K.: Kondor, 2006. – 477 s. (in Ukrainian)

3. Karpovets M. Misto yak svit liudskoho buttia : monohr. / M. Karpovets. – Ostroh: Vyd-vo NU «Ostrozka akademiia», 2014. – 258 s. (in Ukrainian)

4. Khymynets V.V. Instytutsiini osnovy staloho rozvytku Karpatskoho rehionu v konteksti sylnoi ekonomiky / V.Khymynets // Stalyi rozvytok ekonomiky: Mizhnarodnyi naukovo-vyrobnychiy zhurnal. – 2013. – Vyp. 3. – Khmelnytskyi, 2013. – S. 161–165. (in Ukrainian)

5. Stechenko D.M. Rozmishchennia produktyvnykh syl i rehionalistyka: pidruch. / D. M. Stechenko. – K.: Vikar, 2006. – 396 s. (in Ukrainian)

6. Bilovodska O.A. Stratehichniy pidkhid do formuvannia brenda mista (na prykladi m. Sum) / O.A. Bilovodska, N.V. Haidabrus // Marketynh i menedzhment innovatsii. – 2012. – № 2. – S. 22-31. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mimi_2012_2_4. (in Ukrainian)

7. Vyzghalov D.V. Brændynh horoda / Denys Vyzghalov. [Predysl. L.V. Smyrniahyna]. – Moskva: Fond «Ynstytut ekonomiky horoda», 2011. – 160 s. (in Russian)

8. Melnykova A.A. Problemy u perspektyvy razvytyia brėndynha horodov v Ukrayne / A.A. Melnykova // Problemy ekonomiky. – 2015. – № 1. – S. 120-125. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pekon_2015_1_16. (in Russian)
9. Musyevzdov A. Sotsyolohycheskoe obosnovanye praktyky konstruyrovanyia brenda horoda // Vestn. Kyevskoho natsyonalnoho unyversyteta ymeny Tarasa Shevchenko. Seryia «Sotsyolohyia». 2012. № 3. S. 76–84. (in Russian)
10. Rol brėndynhe horodov v  pokhu peremen / Pod obshchei red. O. Y. Soskina. – K.:Ynstytut transformatsyy obshchestva, 2012. – 112 s. (in Russian)
11. Kleiman. Brėndynh horoda: sotsyalnopsykholohycheskye aspekty formyrovanyia poselencheskoi ydentychnosti. URL:https://www.isuct.ru/e-publ/gum/sites/ru.e-publ.gum/files/2017/t08n02/humscience_2017_t08n02-132.pdf (in Russian)
12. Verkalets I.M. Strukturna model landshaftiv ta metody otsinky yikh estetychnoho potentsialu // Suchasni problemy arkhitektury ta mistobuduvannia, 2014. – Vypusk 36. – S. 368-376. (in Ukrainian)
13. Osychenko H.O. Struktura estetychnoi otsinky miskoho seredovyshcha / H.O. Osychenko // Mistobuduvannia ta terytorialne planuvannia. – 2012. – Vyp. 46. – S. 422-429. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/MTP_2012_46_60. (in Ukrainian)
14. Osychenko H. O. Model estetychnoho spryiniattia miskoho seredovyshcha / H. O. Osychenko// Suchasni problemy arkhitektury ta mistobuduvannia: Nauk.-tekhn. zbirnyk. – K.: KNUBA,2012. Vyp. 29. s. 263 - 270. (in Ukrainian)
15. Verkalets I.M. Pryntsypy arkhitekturno-planovalnoi orhanizatsii rekreatsiinykh landshaftiv z urakhuvanniam estetyky pryrodnoho dovkillia / I. M. Verkalets // Mistobuduvannia ta terytorialne planuvannia. – 2013. – Vyp. 50. – S. 63-76. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/MTP_2013_50_13. (in Ukrainian)
16. Savytska O.V. Estetychni resursy miskoho landshaftu. Fizychna heohrafiia ta heomorfolohiia. – 2013. – Vyp. 2(70). – S. 201-208. (in Ukrainian)
17. Hrodzynskiyi M.D. Estetyka landshaftu: Navch. posibnyk / M. D. Hrodzynskiyi, O. V. Savytska. – K : VPTs “Kyivskiyi unyversytet”, 2005. – 183 s. (in Ukrainian)
18. Holubtsov O.H. Obraz landshaftu: analiz i otsiniuvannia u landshaftnomu planuvanni / O.H. Holubtsov // Ukrainskyi heohrafichnyi zhurnal. – 2018. – № 1. – S. 15-23. (in Ukrainian)
19. Bourassa S.C. The Aesthetics of Landscape / S.C. Bourassa. – London and NY: Belhaven Press, 1991.– 156 p. (in English)
20. W bse H. H. Landschaftsaesthetik:  ber das Wesen, die Bedeutung und den Umgang mit landschaftlicher Schönheit / W bse H. H. – Stuttgart: Eugen Ulmer Verlag, 2002. – 304 s. (Deutsch)

21. Ylvytskaia S. V., Okhliabynyn S. D., Danylenko Y. A. Hlossaryi arkhytekturno-stroytelnykh termynov y nauchnykh defynytsyi v oblasti ystoriyy arkhytektury y restavratsyyu pamiatnykov arkhytektury: Uchebnyk. M.: HUZ, 2015. (in Russian)

22. Serdiukova S.A. Эстетическое восприятие фасадov зhyлыkh зданыи v urbanyzyrovannoi landshaftnoi srede URL:<https://cyberleninka.ru/article/n/esteticheskoe-vospriyatie-fasadov-zhilyh-zdaniy-v-urbanizirovannoy-landshaftnoy-srede/viewer>. (in Russian)

Аннотация

Косьмий Михаил Михайлович, кандидат юридических наук, доцент, Университет Короля Даниила, г. Ивано-Франковск.

Нематериальные факторы в пространственной организации и развитии городов.

В статье изучается влияние нематериальных факторов на пространственную организацию урбанизированных систем через призму ценностной группы, которая представлена ментально-этическими, историко-культурными, религиозно-духовными факторами, которые характеризуют процесс создания и видоизменения градостроительных систем, обеспечивающих организованность и упорядоченность общественных отношений. Урбанизированные процессы требуют согласования определенных материальных и нематериальных благ, а также прав и интересов отдельного человека с одной стороны, и пространственной организации с другой. Создание и развитие городов является ключом к развитию общества и формой удовлетворения отдельных видов благ. При этом следует акцентировать внимание на том, что выразителем нематериального выступает человек, который является активным субъектом, который стремится усовершенствовать собственную жизнь, и в соответствии с собственными потребностями конструирует окружающую среду. Человек - это создатель города, рядовой городской житель, в большей или меньшей степени создает пространство вокруг себя. Поэтому четкое разграничение влияния нематериальных факторов, которые тесно переплетаются друг с другом, дают нам возможность более точно и правильнее охарактеризовать те процессы и явления, которые обуславливают комфортность и уникальность пространственных систем. В плоскости нашего исследования обращается внимание на анализе следующих терминов и понятий, в частности: морально-этические нормы, религиозно-духовные факторы, историко-культурные составляющие которые так или иначе влияют на процесс организации пространства в городах. Все упомянутые категории тесно взаимосвязаны и взаимодополняют друг друга, при этом их

рассматривать стоит как отдельно, так и учитывая их влияние на урбанизированную систему.

Нематериальные факторы являются ключевыми в пространственной организации, а их наличие в градостроительной деятельности позволит сформировать гармоничное городскую среду, которое будет учитывать не только практические потребности человека, но и духовные, экологические и др.

Ключевые слова: нематериальные факторы; религиозные; духовные факторы; градостроительный пространство; градостроительная система; урбанистическая система; урбанистическая зона; пространственная организация городов

Annotation

Kosmii Mykhailo, Ph.D. University of King Danylo, Ivano-Frankivsk.

Intangible factors in spatial organization and city development.

The article examines the influence of intangible factors on the spatial organization of urban systems through the prism of a value group, which is represented by the mental-ethical, historical-cultural, religious-spiritual factors that characterize the process of creation and modification of urban planning systems that provide organization and orderliness. Urban processes require the harmonization of certain tangible and intangible goods, as well as the rights and interests of the individual on the one hand, and spatial organization on the other. Creating and developing cities is the key to social development and a form of satisfaction for certain types of goods. It should be emphasized that the expression of the intangible is a person who is an active subject, who seeks to improve their own lives, and designs the environment according to their own needs. Man is the creator of the city, the average city dweller, to a greater or lesser extent creating space around himself. Therefore, a clear delineation of the influence of intangible factors, which are closely intertwined with each other, enable us to more accurately and correctly characterize those processes and phenomena that determine the comfort and uniqueness of spatial systems. In the plane of our study, attention is paid to the analysis of the following terms and concepts, in particular: moral and ethical norms, religious and spiritual factors, historical and cultural components that in one way or another affect the process of organizing space in cities. All these categories are closely interrelated and complementary, and they should be considered both individually and in view of their impact on the urban system.

Intangible factors are key in spatial organization, and their presence in urban development will allow to create a harmonious urban environment that will take into account not only the practical needs of man, but also spiritual, ecological and other.

Key words: intangible factors; religious; spiritual factors; urban space; urban system; urban system; urban area; spatial organization of cities